

ЕФЕКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Д-р екон. наук, проф. Перерва П.Г., канд. екон. наук, доц. Косенко А.В.
*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

В даний час в світовій економіці відбулося зміщення акценту з проведення просто фінансових вкладень в господарську діяльність на здійснення інтелектуальних інвестицій, основою яких виступає інтелектуальна власність. Саме інтелектуальна власність становить головний зміст інновацій та детально вибудовує внутрішню логіку відносин у кожному конкретному інноваційному проекті, в будь-якому високотехнологічному підприємстві, корпорації, галузі, адміністративному центрі науково-промислового міста, регіону, держави в цілому міжнародного співтовариства. Не є виключенням з цієї постановки проблемного питання і економіка нашої країни.

Основною проблемою економіки була і є постійна нестача різних ресурсів для задоволення потреб суспільства. Інтелектуальні ресурси на відміну від більшості природних ресурсів не тільки найбільш відтворювані, але і швидко збільшуються при правильній державній політиці та адекватно сформованих відносинах у суспільстві. Тому ставка на інтелектуальні ресурси може стати для нашої держави засобом звільнення національної економіки від надмірної залежності від природних ресурсів, які можуть виснажитися, закінчитися або на них просто зміниться попит не в кращу сторону. Така зміна пріоритетів дозволить забезпечити вітчизняній економіці країни сталий і довготривалий розвиток та соціально-економічне процвітання.

Інтелектуальна власність, як специфічна категорія, ще недостатньо досліджена наукою. У ній ще досить багато не порозумінь, що в ряді випадків істотно ускладнює і без того суперечливий механізм регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Водночас, вже досить точно визначені об'єкти і суб'єкти даної категорії.

У якості об'єктів інтелектуальної власності виступають наукові відкриття, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, ноу-хау, товарні знаки, наукові, літературні і художні твори, комп'ютерні програми, інтегральні мікросхеми, продукти біотехнології, репрографії і т. п.

Суб'єктами інтелектуальної власності, що створюють зазначені об'єкти виступають вчені, винахідники, раціоналізатори, конструктори, технологи, дизайнери, художники, письменники, поети, драматурги, композитори, виконавці художніх творів і інші творчі особистості.

Аналізуючи роль інтелектуального капіталу як основи реалізації прав власності у новій економіці, слід, на наш погляд, враховувати як ринковий (внутрішньофірмовий) ефект реалізації, так і соціальну ефективність (задоволення перспективних потреб) накопичення інтелектуального капіталу. Таким чином, проблема структурування інтелектуального капіталу не може бути обмежена рамками фірми. Логіка аналізу передбачає структурування інтелектуального капіталу компанії з точки зору структури та типологізації нематеріального накопичення на макроекономічному рівні.

Інтелектуальній власності також властиві всі ті ознаки, що були розглянуті вище стосовно до об'єктів звичайної власності. Водночас, у даному випадку коло

розглянутих ознак розширюється. Мова йде про творче походження об'єктів інтелектуальної власності, що також необхідно розглядати в якості найважливішої ознаки. У табл. 1 приведена коротка характеристика основних ознак власності стосовно до її різновидів.

Таблиця 1 - Розпізнавальні ознаки звичайної та інтелектуальної власності

Ознаки власності	Види власності	
	Звичайна власність	Інтелектуальна власність
Володіння	Фізичний захват об'єкта власності та утримання його як зазвичай довго (за бажанням власника)	Інтелектуальне (інформаційне) володіння
Користування	Використовується власником або за його дорученням другою особою. В процесі користування відбувається моральне і фізичне старіння об'єкту.	Використовується власником. Користування об'єктом іншими особами регулюється діючим в країні законодавством. Об'єкт старіє тільки морально.
Розпорядження	Передача (продаж) об'єкта другій особі означає її повну відчуженість і втрату права власності. Об'єкт власності може бути легко змінений або знищений	Передача об'єкта другій особі не означає повну його відчуженість від розробника. Пріоритет, авторське право зберігається, що відбивається у відповідних договорах та угодах
Творче походження	Не є особливою ознакою власності	Є обов'язковою ознакою власності

Суспільна корисність об'єктів інтелектуальної власності, на нашу думку, визначається насамперед в позитивному ефекті від їх використання в різних сферах життя суспільства. Стосовно до предмету розгляду можна виділити наступні види ефектів.

1. *Економічний ефект* - полягає в економії суспільної праці (матеріальних, трудових, фінансових і других видів ресурсів) при використанні результатів творчої діяльності (об'єктів інтелектуальної власності). Його наявність у кінцевому рахунку приводить до зростання доходів (прибутку) суспільства (приріст національного доходу) або конкретних осіб.

2. *Соціальний ефект* - полягає в створенні більш сприятливих умов для життєдіяльності суспільства, певної його частини або конкретної особистості. Його наявність веде до створення умов для всебічного розвитку особистості, більш повного застосування її творчих сил, спроможностей, талантів. У кінцевому рахунку будь-яка творча діяльність повинна бути спрямована на людину, відповідати цілям формування гармонійно розвинутої, духовно багатой особистості, створювати для неї всі необхідні умови для ефективної праці, комфортного побуту і повнокровного відпочинку.

3. *Пізнавальний ефект* - полягає в створенні нової інформації, що дозволяє людині (суб'єкту економічних відносин) впізнати щось нове про розвиток природи і суспільства. Його наявність є базою для подальшого поступового розвитку прогресу в суспільстві в усіх сферах.

4. *Негативний ефект* - полягає в існуванні деяких негативних наслідків або результатів використання даного об'єкту інтелектуальної власності. Його наявність може викликати негативні емоції в суспільстві або його частині, спричинить збиток навколишньому середовищу, провокувати конфлікти між окремими краї-

нами або групами осіб, мати побічні негативні результати і таке інше. Для об'єктів інтелектуальної власності, що відрізняються особою новизною і творчою природою, наявність негативного ефекту дуже можлива. У цьому зв'язку необхідні додаткові дослідження і розробки по мінімізації потенційних негативних наслідків до їх повного усунення. Однією зі сторін творчості повинно бути забезпечення безпеки його продукту для умов проживання сучасних і майбутніх поколінь.

Враховуючи міжнародний досвід вітчизняні промислові підприємства ефекти та вартість прав на об'єкти інтелектуальної власності оцінюють з метою визначення:

- оподаткованої бази майна фірми;
- вартості об'єктів інтелектуальної власності, які вносяться в статутний капітал підприємства;
- вартості виключних прав, які передаються за договором про передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності або ліцензійного договору на право використання такого об'єкта;
- розміру компенсації, яку необхідно сплатити відповідно до чинним законодавством власнику об'єктів інтелектуальної власності за порушення його виключних (майнових) прав.

Економічна оцінка необхідна при постановці об'єктів інтелектуальної власності на бухгалтерський облік підприємства, а також при корпоративних трансакціях (злиття, відділення, зміні організаційно-правової форми, приватизації та реприватизації, банкрутство підприємств тощо).

Література: 1. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. П.Г. Перервы и Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц.техн.ун-т, 2008. – 170 с. 2. Перерва П.Г. Потребность в электротехнических средствах автоматизации. Теория и методы определения.- Х.: Основа, 1991.-141 с. 3. Косенко А.П. Экономическая оценка инновационного потенциала / А.П.Косенко, Д.Коциски, О.И.Маслак, П.Г.Перерва, Д.Сакай.- Монография / Под ред. проф. Перервы П.Г. и проф. Д.Коциски – Харьков-Мишкольц : НТУ „ХПИ”, Мишкольц.техн.ун-т, 2009. – 170 с. 4. Перерва П. Г. Організація та управління інноваційною діяльністю: підручник / П. Г. Перерва, С. А. Мехович, М. І. Погорелов. - Харків: НТУ "ХП", 2008. – 1025 с. 5. Гончарова Н.П. Новые технологические системы: качество, потребность, эффективность / Н.П.Гончарова, П.Г.Перерва, А.И.Яковлев // - К.: Наукова думка, 1989.- 176с. 6. Перерва П. Г. Економіка і маркетинг виробничо-підприємницької діяльності: Навч. посібник / За ред. проф. Перерви П. Г., проф. Гавриць О. М., проф. Погорелова М. І. – Харків : НТУ «ХП», 2004. – 640 с. 7. Погорелов И.Н. Экономика и организация труда / И.Н.Погорелов, Н.И.Погорелов, П.Г.Перерва, А.М.Колот, С.А.Мехович [Монографія].- Харьков : Фактор, 2007.- 640с. 8. Перерва П.Г. Трудоустройство без проблем (искусство самомаркетинга) / П.Г.Перерва.- Х.: Фактор, 2009.- 480 с. 9. Перерва П.Г. Экономика и управление инновационной деятельностью: учебник / Под ред. проф. Перервы П.Г., проф. Вороновского Г.К., проф. Меховича С.А., проф. Погорелова Н.И. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2009. – 1203 с. 10. Кобелева Т. О. Методичні засади моніторингу кон'юнктури ринку асинхронних електродвигунів / Т. О. Кобелева // Управління розвитком: зб. наук. праць. – Харків : ХНЕУ. – 2011. – № 4 (101). – С. 258 – 260. 11. Косенко О. П. Кон'юнктура технологічного ринку : оцінка ризиків комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності / О. П. Косенко, Т. О. Кобелева, П.Г.Перерва // Вісник НТУ «ХП».–Харків : НТУ «ХП», 2014.–№33 (1076).–С. 76 – 87. 12. Перерва П.Г. Визначення ризику оцінки стану кон'юнктури вітчизняного ринку асинхронних двигунів [Текст] / П.Г. Перерва, Т.О. Кобелева // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2012. — № 1. — С. 79-88.

13. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. – 621 с. 14. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, Н.П.Ткачова, О.П.Косенко та ін. / за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2011. – 644 с. 15. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств: монографія / Ю.С. Шипуліна, С.М.Ілляшенко, П.Г.Перерва, О.П.Косенко та ін.; за ред. к.е.н., доцента Ю.С. Шипуліної. - Суми: ТОВ "ДД "Папірус", 2012. - 458 с.